

SEÇKİ MONİTORİNG MƏRKƏZİ

5 mart 2003-cü ildə 14 sayılı Qaradağ, 69 sayılı İsmayilli və 91 sayılı Xanlar-Daşkəsən dairələrində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə keçirilən əlavə seçkilərin nəticələrinə dair

HESABAT

BAKI - 2003

1. Xülasə

5 mart 2003-cü ildə 14 sayılı Qaradağ, 69 sayılı İsmayılı və 91 sayılı Xanlar-Daşkəsən dairələrində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə əlavə seçkilər keçirildi. Bununla bağlı SMM hər üç seçki dairəsində seçki prosesini izləyib və seçki günü monitorinq həyata keçirib.

Seçkilərin keçirilmə tarixi müəyyən edildikdən sonra SMM dərhal bu prosesə qatılmaq üçün tədbirlər planı hazıladı və ilk növbədə seçki günü müşahidəçiliyin təşkili üçün fəaliyyətə başladı. Ancaq məlum olduğu kimi, «Qeyri-Hökumət Təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında» qanun QHT-lərin seçkilərdə iştirakına çox ciddi məhdudiyyətlər qoyur. Adıçəkilən qanunun 2.4-cü maddəsində qeyd olunur ki, maliyyə fondunun 30 faizdən artığı xarici təşkilatların yardımı ilə formalaşan QHT-lər seçki prosesinin monitorinqini təşkil edə bilməz.

SMM qanunları pozmadan seçkilərin monitorinqini həyata keçirmək üçün xüsusi plan əsasında tədbirlər həyata keçirdi. Bu məqsədlə hər 3 dairəyə öncədən nümayəndə təyin edildi və seçki prosesinin müşahidəsi aparıldı.

Monitorinq seçkinin bütün mərhələlərində:

- namizədlərin imza toplama,
- qeydə alınma,
- təbliğat-təşviqat kampaniyası,
- səsvermə günü və səsələrin hesablanması zamanı həyata keçirilib.

Toplanmış materiallar ümumiləşdirilərək, təhlil edilib və müvafiq nəticələr əldə edilib.

2. Namizədlərin qeydə alınması

14 sayılı Qaradağ Seçki Dairəsi üzrə 6 nəfər seçkidə iştirak üçün Dairə Seçki Komissiyasına müraciət etdi. Onlardan 5 nəfəri imza vərəqələrini vaxtında DSK-ya təqdim etsə də, bir nəfərin – Əli Jəfərovun deputatlığa namizədliyi qeydə alınmadı. Ancaq sonradan Ə.Jəfərovun şikayəti MSK-da müzakirə olunaraq, DSK-nın qərarı ləğv edildi. Beləliklə, bu dairədən 5 nəfər deputatlığa namizəd kimi qeydə alındı:

- Alqış Musayev (Yeni Azərbaycan Partiyası);
- Qüdrət Əsədov (bitərəf);
- Vaqif Məmmədov (bitərəf);
- Rüşət Şucayev (Sosial Rifah Partiyası);
- Əli Jəfərov (bitərəf);

69 sayılı İsmayılı Seçki Dairəsi üzrə 6 nəfər seçkidə iştirak üçün DSK-ya müraciət etdi. Onlardan 5 nəfəri imza vərəqələrini vaxtında DSK-ya təqdim etsə də, iki nəfərin – Elşad Abdullayev və Akif Xıdırovun deputatlığa namizədliyi qeydə alınmadı.

Deputatlığa namizədlikləri qeydə alınanlar isə aşağıdakı şəxslər oldu:

- Azər Abbasov (Yeni Azərbaycan Partiyası);
- Qüdrət Həsənquluyev (bitərəf);
- İlham Əhmədov (bitərəf);

91 sayılı Xanlar-Daşkəsən Seçki Dairəsi üzrə 5 nəfər seçkidə iştirak üçün DSK-ya müraciət etdi. Onlardan 4 nəfəri imza vərəqələrini vaxtında DSK-ya təqdim etdi və bir nəfərin – Nəsimi Məmmədlinin deputatlığa namizədliyi isə qeydə alınmadı.

Deputatlığa namizəd kimi qeydə alınan 3 nəfər aşağıdakı şəxslər olub:

- Hüseynov Şadman (bitərəf);

- Zeynalov Vidadi (Yeni Azərbaycan Partiyası);
- Mürsəlov Sabir (bitərəf);

Göründüyü kimi, müxalifət partiyaları bu seçkilərdə iştirak etməkdən imtina edib. Bu fakt isə əvvəlcədən seçkilərin yüksək rəqabət şəraitində keçəcəyini şübhə altına alıb.

Xatırladaq ki, imzaların toplanması və namizədlərin qeydə alınması zamanı ciddi narazılıqların olması, məhkəməyə şikayətlər edilməsi, kobud surətdə qanun pozuntusu halları barədə SMM-ə məlumat daxil olmayıb

3. Təbliğat kampaniyası və Deputatlığa Namizədlərin İctimai Forumunun təşkili

Deputatlığa namizədlərin təbliğat kampaniyasının təşkili hər 3 dairədə zəif müşahidə olunub. Yalnız 69 saylı İsmayilli seçki dairəsində keçmiş MSK katibi Qüdrət Həsənzadənin təşviqat materiallarından istifadəsi və KİV-də təbliği yönündə fəaliyyəti müşahidə olunub. Ancaq bütün dairələrdə olduğu kimi bu dairədə də vətəndaşların məcburi qaydada namizədlərlə görüşə aparılma faktları qeydə alınıb. Məsələn, Qüdrət Həsənzadənin İsmayilli rayonunun kəndlərində keçirilən görüşlərinin yerli icra hakimiyyətinin dəstəyi ilə keçirilməsi və vətəndaşların bu tədbirlərə məcburi cəlb olunması halları müşahidə olunub.

Deputatlığa namizədlərin seçki kampaniyasına dəstək və seçicilərə namizədlərin təqdimatı məqsədilə SMM ABŞ Milli Demokratiya İnstitutu ilə birgə «Deputatlığa Namizədlərin İctimai Forumunun təşkili» proqramını hazırlayıb. ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Azərbaycan Respublikasındakı səfirliyinin maliyyə dəstəyi ilə həyata keçirilən bu proqram hər 3 dairədə reallaşıb.

14 saylı Qaradağ seçki dairəsində keçirilən Forumda namizədlərdən üçü – Rüşad Şucayev, Əli Jəfərov və Qüdrət Əsədov, 69 saylı İsmayilli Seçki Dairəsində namizədlərdən 2 nəfər – İlham Əhmədov və Azər Abbasov, 91 saylı Xanlar-Daşkəsən seçki dairəsində isə namizədlərin hamısı – Şadman Hüseyn, Sabir Mürsəlov və Vidadi Zeynalov Namizəd Forumlarına qatılıb.

Maraqlıdır ki, 14 saylı Qaradağ seçki dairəsində keçirilən Forumda deputatlığa namizədlər – Rüşad Şucayev YAP-ın namizədi Alqış Musayevinin lehinə, Qüdrət Əsədov isə Əli Jəfərovun xeyrinə namizədliklərini geri götürdü. Bu barədə bəyanat rəsmi bildirilsə də, seçki bülletenlərində hər iki şəxsin adı göstərilmişdi.

Hər bir Forumda seçicilərin, bələdiyyə, QHT, siyasi partiya və KİV nümayəndələrinin iştirakı təmin olunub. Tədbir bitərəf şəxslər tərəfindən idarə olunmuş və namizədlərə bərabər şərait yaradılmışdır. Əvvəlcə namizədlər öz platformaları barədə məlumat vermiş, sonra isə seçicilərin və jurnalistlərin suallarını cavablandırmışlar.

4. Seçki günü və səsvermə

5 martda 14 saylı Qaradağ Seçki Dairəsi üzrə müşahidəçilər və namizədlərin nümayəndələri əksər məntəqələrdə səhər saat 7.00-da seçki qutularının yoxlanıb möhürlənmə prosesində iştirak etdi. Bu dairədə müşahidəçilərə, namizədlərin vəkillərinə seçki prosesini izləmək üçün normal şərait yaradıldığı müşahidə olunub.

Ancaq əvvəlcədən proqnozlaşdırıldığı kimi seçki prosesi demək olar ki, rəqabətsiz keçdi və yəqin ki, bu səbəbdən də səsvermə prosesində ciddi insident baş vermədi. Ancaq seçicilər arasında fəallıq və canlanma müşahidə olunmayıb. Seçicilərin iştirak səviyyəsinin seçki günü çox aşağı olması qeydə alınıb. Bu baxımdan bütün məntəqələrdə qeydə alınan ən ciddi qanun pozuntusu bir nəfərin bir neçə nəfərin yerinə səs verməsi halları idi. Bu isə başlıca olaraq yetərsayın alınmasını təmin etmək məqsədi daşıyırdı. Müşahidəçilərin verdiyi məlumata görə, 1 saylı məntəqədə 530 seçicidən 67-si, 2 saylı məntəqədə 1500 seçicidən 157-si, 16 saylı məntəqədə 1435 seçicidən 148-i, 22 saylı məntəqədə 1433 seçicidən 102-si, 27 saylı məntəqədə 1380 seçicidən 127-si, 31 saylı məntəqədə 1460 seçicidən 130-u, 33 saylı məntəqədə 1460 seçicidən 157-si, 34 saylı məntəqədə 1276 seçicidən 142-si, 7 saylı məntəqədə 1248 seçicidən 137-si, 9 saylı məntəqədə 1335 seçicidən 147-si seçkidə iştirak etmişdir. Bu

dairədə seçici fəallığı demək olar ki, 11 %-dən çox olmamışdır. Əksər məntəqələrdə yetərsay olmamış, yalnız səsvermə başa çatdıqdan sonra nəticələr saxtalaşdırılmışdır.

69 sayılı İsmayılı seçki dairəsi üzrə Mərkəzi Seçki Komissiyasında akkreditə olunmuş Sosial-Strateji Tədqiqatlar və Analitik Araşdırmalar Birliyinin (SSTAAB) müşahidəçilərinin əksəriyyəti qanuni əsas olmadan məntəqələrdən kənarlaşdırılaraq, müşahidəçiliyə icazə verilməmişdir. Bu barədə MSK-ya edilən müraciət isə nəticəsiz qalmışdır.

02 sayılı seçki məntəqəsində aparılan müşahidə göstərib ki, 1442 seçicidən yalnız 254 nəfəri, 05 sayılı seçki məntəqəsində 1396 seçicidən yalnız 157 nəfəri iştirak etmişdir.

SMM-in dairə seçki komissiyasındakı müşahidəçisi Qüdrət Kazımov məntəqələrdə prosesə icra hakimiyyəti nümayəndələri tərəfindən müdaxilələr olunduğunu, seçicilərin iradəsinə təzyiq edilərək onları işdən çıxarılacaqları ilə qorxutmaqla məşinlərə doldurub məntəqələrə aparıldığını müşahidə etmişdir. DSK-ya daxil olan protokollara istinadən seçkinin 17-18% baş tutduğu bildirilmişdir.

91 sayılı Xanlar-Daşkəsən seçki dairəsi üzrə müşahidələr zamanı da analoji hallar baş vermişdir. 63 sayılı məntəqədən daxil olan məlumatda 464 seçicidən 86-sının, 50 sayılı məntəqədə 953 seçicidən 144-nün, 62 sayılı məntəqədə 407 seçicidən 84-nün, 41 sayılı məntəqədə 216 seçicidən 66-sının iştirak etdiyini bildirilir. Bəzi məntəqələrdə isə qutulara topa bülletenlərin atılması halları müşahidə olunub.

5. Yekun rəy

SMM 5 mart 2003-cü ildə 14 sayılı Qaradağ, 69 sayılı İsmayılı və 91 sayılı Xanlar-Daşkəsən dairələrində Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə əlavə seçkilər ərəfəsində və seçki günü baş verən nöqsanlar və qanun pozuntularının 2000-ci il 5 noyabr parlament seçkiləri və daha sonra keçirilən əlavə parlament seçkilərindəki əksər qanun pozuntuları ilə eyniyyət təşkil etdiyini müşahidə edib. Konkret olaraq sonuncu parlament seçkilərindəki kimi, hər 3 dairə üzrə Milli Məclisə əlavə seçkilər zamanı aşağıdakı qanun pozuntuları müəyyən olunub:

- Əksər məntəqələrdə yetərsayın süni olaraq təmin olunması;
- Komissiya üzvlərinin səsverməyə müdaxiləsi;
- Namizədlərə münasibətdə bitərəfliyin pozulması;
- Bir nəfərin bir neçə nəfərin əvəzindən səs verməsi;

Hər üç seçki dairəsində yetərsayın təmin olunması məqsədiylə seçicilərin iştirak sayının şişirdilməsi halları müşahidə olunub ki, bunu Azərbaycan seçki sistemində davamlı qanun pozuntusu hesab etmək olar. Digər nəzərə çarpan qanun pozuntusu isə yerli icra strukturları və məntəqə seçki komissiyaları nümayəndələrinin namizədlərdən birinin lehinə seçki günü prosesə müdaxiləsi sayıla bilər. SMM bu halı seçki prosesində bitərəfliyin pozulması faktı kimi qəbul edir.

Yekun olaraq, əlavə seçkilərdə baş verən qanun pozuntularının seçkilərin azad və ədalətli keçirilməsinə mənfi təsirini önə çəkərək, SMM hesab edir ki, 2000-ci ilin 5 noyabr parlament seçkiləri və sonrakı əlavə parlament seçkilərində olduğu kimi, 2003-cü ilin 5 mart seçkilərində də demokratik və azad seçkilərin keçirilməsi istiqamətində irəliləyiş və dəyişiklik nəzərə çarpmayıb.

SMM-in İdarə heyəti